

HUMANITAS

(TESTVERISÉG)

A JÁNOSRENDI SZÖVETSÉG HIVATALOS LAPJA

KÉZIRAT SZABADKÖMŰVESEK SZÁMÁRA.

SZERKESZTI:

AZ UNIO TAGJAIBÓL ALAKITOTT SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG

CUPRINSUL

Calendar de muncă

Fr.: Dr. M. E.: 40 ani în serviciul masoneriei. Humanitas

Fr.: O. B.: Poezie festivă la iluminarea

Humanitas

Fr.: dr. M. Sz.: Loja Resurrexit din Cașovia salută Humanitas.

Fr.: Dr. I. Balassa: Jules Romains despre francmasoneria II.

Fr.: Dr. E. J.: Francmasoneria maghiară în secolul XVIII.

Francmasoneria în țară.

Informațiuni.

TARTALOM

Munkanaptár.

Dr. É. M. tv.: Negyven év a szk.-ség szolgálatában.

B. O. tv.: Ünnepi vers a Humanitas megvilágosítására.

Dr. Sz. M. tv.: A kassai Resurrexit üdvözli a Humanitást.

Dr. Balassa József.: Jules Romains a szabadkőművességről, II.

Dr. J. E. tv.: A XVIII. század magyar szabadkőművessége.

Belföldi szabadkőművesség.

Hírek a nagyvilágból.

INHALT

Arbeitskalender.

Br.: Dr. M. E.: 40 Jahre im Dienste der Freimaurerei.

Br.: O. B.: Festgedicht zur Erleuchtung der Humanitas.

Br.: Dr. M. Sz.: Resurrexit aus Kaschau begrüsst die Humanitas.

Br.: Dr. I. B.: Jules Romains über die Freimaurerei, II.

Br.: Dr. E. J.: Die ungarische Freimaurerei im XVIII. Jahrhundert.

Freimaurerei im Inlande.

Nachrichten.

MUNKANAPTAR

A Romániai Nemzeti Nagypáholy Jánosrendi Szövetségének védelme alatt dolgozó t. és t. páholyok munkarendje

Unio

Cluj—Kolozsvar keletén. Helyiség: Str. Baba Novac 3. — Munkanapjai: Minden hó első és harmadik szerdáján este 8 órákor. Páros szerdákön értekezlet — Profáncim: Zipszer Alajos str. Baba Novac 3.

Aurora

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: Strada Voivodul Mihai 9. — Munkanapjai: Minden második hétfő este 9 órákor. Közbeeső hétfőn értekezlet — Profáncim: Dr. Fischer Gyula orvos Braşov, Str. Reg. Carol 59. — A szöv.: kancellár profán címe: Braşov, Strada Caste-lului 94.

Zu den drei Säulen

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: Strada Noua 27. — Munkanapjai: Minden kedden este 8 órákor. Profán címe: Ludovic Ser-vacius, ny. subprefect, Braşov.

Concordia

Arad keletén. Helyisége: Bulv. Gen. Dragalina 30. — Munkanapjai: Minden csütörtökön este fél 9 órákor. — Profán címe: Dr. Szöllőssi Zsigmond ügyvéd, Arad, Str. Regina Maria 3.

Bethlen Gábor

Târgu-Mureş—Marosvásárhely keletén Helyisége: Str. Ştefan cel Mare 83. — Munka-napjai: Minden hó első és harmadik hétfőjén

este 8 órákor. — Profáncim: Dr. Péterfi István orvos, Piaţa Reg. Ferdinand 32

Bihar

Oradea—Nagyvárad keletén. Helyisége: Alea Romei 2. Munkanapjai: Minden 2. hétfőn este 1/2 8 órákor; közbeeső hétfői napokon értekezlet. Profáncim: Dr. Meer Samu Bulv. Reg. Ferdinand 10.

Pax

Timişoara—Temesvár keletén. — Helyisége: Bulv. Reg. Ferdinand, Palatul Lloyd — Lloyd palota. — Munkanapjai: Minden hó második és negyedik hétfőjén este 8 órákor. Páratlan hétfőkön tiszti értekezlet. — Profán címen Balázs Lajos ny. vasuti főfelügyelő, Timişoaran IV. Str. Al. Bonnaz 12. Magánügy.

Intelegere şi Progres

Bucureşti keletén: Helyisége: a nagypáholy str. Campineanu 45 számú helyiségében. Munkanapja: Minden péntek este 9 óra. Profán címe: Silviu Russu Bucureşti Str. Campi-neanu 45.

Humanitas

Baia-Mare—Nagybánya. Profán címe: Gom-bossi József ny. főerdőtanácsos Baia-Mare.

Kölcsöy (Satumare—Szatmár),

Tieza (Sighetul-Máramarossziget) és

Hunyad (Deva—Déva) átszervezés alatt

Szabadkőműves-irodalom

Lenhoff Eugen: *Die Freimaurer*. Ihre Ge-schichte, Organisation und ihr heutiges Wir-ken, 476 Seiten und 107 Bilder.

Brosch. Rm. 14.—, Ganzleinen Rm. 17.—

Gaston Martin: *La Franc — Maçonnerie*
Frs. 12.—

O. Caspari: *Die Bedeutung des Freimaurer-tums V. Ungar B.*

Balassa József: *Kossuth Amerikában.*
250 P.

Balassa József: *A szabadkőművesség tör-ténete.* 1.— P.

Balassa József: *A szabadkőművesség ké-zikönyve. (Káté.) I. Inasfok* 150 P

II. Legényfok. 1.— P.

III. Mesterfok. 1.— P.

Az itt felsorolt művek megrendelhetők a „Testvériség” kiadóhivatala utján.

DENTAL-DEPOT

Dr. BLATNER

ORADEA

Strada Dr. Aurel Lazar No. 4.

HUMANITAS

KÉZIRAT SZABADKÖMŰVESEK SZÁMÁRA

Négy évtized a szk.-ség szolgálatában

Dr. E. M. tv, a Bihar páholy t. fm.-ének visszaemlékezése
négy évtizedes szk. multja tiszteletére rendezett ünnepi mnnkán.

A sors kedvezése és nem érdem, hogy immár negyven éve viselhetem a szabadkőműves-kötényt, hogy abban a kitüntetésben részesültem, hogy bekapcsolódhattam a testvéri láncba s abba a munkaközösségbe, amelynek távoli célja, minden embertestvérünk boldogsága.

Akkor úgy éreztem, hogy rangemelésben részesültem és mód adatott arra, hogy hasonlógondolkozásuakkal, jobbratörékvőkkel, egy magasabb eszmekörben élhessek.

Addig s azóta eltelt, — több, mint hétévtizedes. — életem, amelyet előttek most, B. A. tv.:, annyi jóindulattal s a testvéri érzés elfogultságával és tulsáaival vázolt, legfeljebb csak annyit igazolhat, hogy küzdelmes életemben hiven igyekeztem felsegíteni a munkát, amelyet vállaltam s amelyet reámítottak. Hogy olykor ezért elismerésben részesültem, szintén a sors kedvezése lehet s a magambaszállás pillanataiban nem egyszer az volt az érzésem, hogy az elismerést bitoroliam, mert magam mellett és magam körül akárhány embertestvéremet láttam verejtékes munkában, anélkül, hogy ezt bárki is észrevette volna és jutalmazta volna.

De dr. B. A. testvérem jóakarátában megfelekedett arról is, hogy e páholynak szoroki tisztét tölti be, akinek feladata örködni afelett, hogy Alkotmányunk rendelkezéseit betartsák, de afelett is, hogy a páholy életjelenségei szabadkőművesi szellemben, csak nagy céljainkat szolgálják. E mellett háttérbe kell szorulnia minden szabadkőműves személyének. Foglalkoznunk csak az előbbiekkal szabad, az utóbbival csak nagyon keveset.

Mély bölcsesség kifejezője a páholyéletben divó szokás, hogy a testvérekről egy jól végzett munkáért csak annyit állapitanak meg, hogy „megtette kötelességét.“ S e puritán, kétszónyi megállapítás is bőkezűen adott, pazar elismerés minden testvér szabadkőművesi munkájáért, bár ennek nyomában is az a gondolat ébredhet a öprengőben, vajjon, tényleg megtette-e kötelességét, megtett-e mindent, amit tehetett, megtett-e mindent, ami tőle telt?

Nekem is gazdag jutalom, ha szeretett Testvéreim ennyit állapitanak meg rólam. Hálásan köszönöm ezt abban a tudatban, hogy életem végéig adósa fogok maradni a szabadkőművességnek és testvéreimnek.

Szeretett Testvéreim, nem ritka jelensége a páholyéletnek, hogy egyes

lelkesező, vagy kritikai hajlamu neofiták, beszámolnak azokról a benyomások-ról és gondolatokról, amelyek bennük szabadkőművesi életüknek első idejében támadtak, az érzésekről amelyeket bennük a szabadkőművesi életben való részvétel ébresztett. Engedjétek meg szer.: Testvéreim, hogy ez alkalommal kivételesen, egy öreg szabadkőműves, önmagával számot vetve, tárja fel előttek lelkét és őszinte vallomásban — sok mindent mellőzve, — mondja el, hogy mikép alakult élete, gondolkodása, érzésvilága, négyévtizedes szabadkőművesi életében, amely mellett hetvenháromeves profán élete minden küzdelmével, fáradozásával, törekvéseivel, itt-ott sikereivel s mások által tulbecsült kitüntetéseivel, teljesen háttérbe szorult, elhomályosult, úgy hogy szinte az az érzése, hogy igazi élete a szabadkőművesi élete

Sohasem fogom meghálálhatni a sorsnak, hogy szabadkőművessé lehettem, azt a gazdag gondolatvilágot, amelybe juttatott, a felemelő, boluogító érzéseknek azt a melegét, amely lelkemet átjárta s benső életemet gazdagította.

A szabadkőművesség nemcsak kötelességeket ró munkásaira, de gazdagon jutalmaz is s amikor a kor előhaladtával, minden földi érték már veszendőbe megy, a szabadkőművesnek megmarad az a lelki kincse, amely további életutján végig kíséri s amelyet akár pazarolhat is.

*

Szeretett Testvéreim, még fiatal szabadkőműves voltam, amidőn egy hollandiai utamban elkerültem Amsterdamba, abba a városba, amelyben a legnagyobb gondolkodók egyike, Spinoza élt.

Nagyító lencsék csiszolásával szereve meg itt szükös, szegényes életének szükségleteit, építé fel a nagy gondolatépületet, filozófiai rendszerét, etikáját, amely még máig is megőrizte fényét, nagyságát.

A városban, többek közt felkerestem azt az épületet is, amelyben nagy-szamu gyémántkőszörüs végezte a hiúság szolgálatában nem könnyű munkáját. Mindegyik külön fülkében csiszolta a nyers gyémántkővet, hogy csiszolt lapjai mind nagyobb pompával verjék vissza a reájok verődő fény-sugarakat. A munka a szentélyünkben sokszor elhangzó szavakat a durva kő faragásáról juttatta eszembe s arra kellett gondolnom, hogy e munkának is hasonló a célja, hogy az emberben felragyogjon a lélek fénye, a nemesebb gondolatok sugárzása s feléledjen az emberszerető érzések melege.

A munkások egyikét megszólítottam és beszédbe ereszkedtünk. Amit beszéltünk foglalkozására, egy idegen utas benyomásaira vonatkozott, nem járt magasabb eszmék utjain. Nem ismertetem meg vele szabadkőműves voltomat, se jellel, se szóval, érintéssel vagy más módon, eszme-cserénk se érintette a szabadkőművességet, nem hordtam óraláncon függő szabadkőművesi jelvényeket, körzőt, szögmérőt és hasonlót, mint egyes szabadkőművesek. Ép ezért volt nagyon meglepő, amidőn a gyémántkőszörüs váratlanul e kérdéssel fordult hozzám: „sind Sie nicht Freimaurer?“

Hogyan jutott ez eszébe, kérdeztem, miből következteti, hogy én szabadkőműves vagyok?

Abból, hogy Önnek a gondolkodása, beszéde szabadkőművesi, abból amit mond s ahogyan mondja.

A váratlan, de talán meg sem érdemelt dicséretnél többre becsültem s becsülöm még ma is a tanulságot, amely e jelentéktelen incidensből levonható. Az eltelt évtizedek sem törölték emlékezetemből s nem halványították el a nyert benyomást.

Azóta tudom igazában, hogy a szabadkőművest nemcsak a szó, jel és érintésből s a káté többi ismertető jeleiből lehet felismerni, hanem azokból a szavakba alig foglalható és többet bizonyító és fontosabb jelekből, amelyeket az árul el, hogy milyen a gondolkodása, érzelmi világa, magatartása embertársaival szemben, hogy tud-e saját érdekeiről megfeleledkezve, embertestvéreinek a sorsával törődni. A káté, amidőn erről szól, kissé szűkszavú.

Mindezek nem veleszületett sajátságok, ezeket pusztán avval a ténnyel, hogy a szabadkőművesi kötelékbe lép valaki, megszerezni nem lehet és csak azoknak lesznek lelki sajátságaivá, akik önmaguk megismerésére törekedve, önmaguk nemesítésén fáradoznak, avval, hogy gondolatvilágukat, érdeklődési körüket önműveléssel kiszélesítik, elmélyítik, avval, hogy az önzés sugallatait elfojtva, minden emberit megértve, embertársaik iránt részvétet tudnak érezni s áldozatkészen melléjük állani.

Ezek a durva kőnek csiszolt lapjai, amelyek, mint a gyémántkőszőrűs gyémántja, láthatóvá teszik a léleknek rejtett fényességeit, sugarait.

*

A szabadkőművesi élet s a szabadkőművesi eszmék szolgálata létrehozója annak a nagy erkölcsi értéknek, amely az emberi sorsközösség felismerésében rejlik. Szabadkőművesi életünk erősíti meg bennünk a hitet, a meggyőződést, hogy minden embertársunk sorsa a mi sorsunk is. Ha e hitünkben megerősödünk, érhetjük csak meg egész mélységében a spenceri gondolatot, hogy senkinek sem lehet teljes a boldogsága, ha van embertársunk, aki boldogtalan, szabad sem lehet senki teljesen, ha nem minden ember szabad. S e gondolattal van szoros kapcsolatban az igazság, hogy aki csak magának él, érdekei ellen cselekszik.

Ezért vallotta Spencer irigylésreméltó optimizmusában azt is, hogy a jövő emberének önérdeke azonos lesz a közérdekkel.

Ily gondolatok szabják meg, hogy mi a szabadkőműves teendője.

Másokért, embertársaiért is dolgoznia kell.

Ez alól nem mentesít az aggodalom sem, hogy képességeink csekélyek, erőnk fogyatékos. Embertársai iránt közönyös és tétlen senki sem maradhat.

Nincs jobbratörékvő ember, aki a maga körében, hivatása gyakorlása közben, családjában és a társadalomban alkalmat és módot ne találna szabadkőművesi cselekedetre.

A nagy természettudós és gondolkodó, Huxley írta: a nyomor és tudatlanság világában élünk, mindenkinek kötelessége legalább megkísérelni, hogy azt a kicsiny szögletet, amelyre befolyást gyakorolhat, valamivel kevésbé tudatlanná tegye, mint aminő volt, mielőtt ő odalépett.

*

Egy utópista regényben — „Freiland“ a címe, — olvastam évek előtt néhány sort, amelynek hatása alól máig sem tudtam szabadulni.

Szinte velőkig ható ebben egyik szereplőnek felkiáltása: — szenvedek, mert emberek, akikhez semmi közöm sincs, éheznek, fájnak, nyomorban és megalázottságban élnek, Isten képére teremtett emberek, akiknek ép annyi joguk van egy boldogabb életre, mint akármelyikünknek. Legjobb falatom az izét vesztő, ha véletlenül arra gondolok, hogy azok, akikről makacsul hiszem, hogy velem egyformák, nélkülöznek . . .

És szinte a lélek megtisztulásaként és vezeklésként hat, amidőn e sza-

vakkal végzi: „féregként rágódik lelkeken a bűntudat, hogy az emberek nyomoráért, süllyedéséért én is felelős vagyok.“

Ezt a felelősséget minden szabadkőművesnek éreznie kell s a bűntudat mardosását kell éreznie, ha e felelősségéről megfeleledzik.

És nemcsak emberestvéreinknek tartozunk szabadkőművesi munkánkkal. Nem szabad elfelejtünk azt sem, hogy kulturális létünk minden szépsége elődeinknek, a multnak érdeme s ezért minden gondolkodó emberben kell annyi hálaérzetnek lennie, hogy e tartozás lerovására a jövődönnek dolgozzék.

Igy cselekedve, kapcsolódik bele pillanatnyi létünk a letúnt mult és az eljövendő idők határán a végtelenségbe, így leszünk részeseivé az örökkévalóságnak.

Az örökkévalóságnak dolgozunk akkor is, ha minden emberestvérünkért, az egész emberiségért dolgozunk.

„En nous identifions avec l'humanité, nous participons à l'éternité,“ irta Jaurès. „Az emberiséggel azonosítva magunkat, az örökkévalóság részeseivé leszünk.“

*

Sok testvérünket megzavarja az az értékmérő, amelyet a szabadkőművesi életben oly sokszor alkalmaznak, amidőn arról akarnak beszámolni, hogy mi volt a páholy munkája és mi volt az egyes testvéreké

Sokan jelentős tetteket, nagy alkotásokat várnak egy páholy munkájától és kiemelkedő teljesítményeket az egyes szabadkőművestől is. A szép évi jelentésekben akárhányszor észrevehető a kínos igyekezet, hogy ilyen figyelemreméltó teljesítményekről számoljanak be. Kénytelenek vagyunk bevallani, hogy ez is egy neme a hűségnek, amely önmagában véve talán ártatlan megnyilatkozása volna a páholyéletnek, ha nem volna annyiban ártalmas, hogy önkénytelenül is arra készíti a buzgó testvéreket, hogy mindig új meg új ötletekkel, tervekkel, kezdeményezésekkel gazdagítsák az egyes munkák programját. Sajnos, jól tudjuk, hogy a felmerülő terveknek csak igen kis része valósul meg s nem egy u. n. nagy alkotás csakhamar semmivé lesz, feledésbe megy.

Egyszer egy nagypáholy összes páholyainak egyévi kimutatásait átnézve, többszáz új kezdeményezést találtam feljegyezve.

Nem várhatunk mindig nagy dolgokat — kivételes időktől eltekintve, — se a páholyoktól, se az egyes testvérektől. Hasznos lehet és valóban szabadkőművesi minden egyes testvérünknek minden emberi cselekedete és szabadkőművesi tett számba mehet egy kellő pillanatban elhangzó jóságos, résztvevő szó, amely egy embertársunk fájalmán nyhít, egy csüggedőt felemel, a segítség vágya által sugalt fel se tűnő cselekedet, amely a bajban támogatást nyújt s minden szenvedő embertárs iránti részvét, mely az emberszeretnek igazi mértéke. S értékszámba megy a szabadkőművesi léleknek szavakba alig foglalható jóakaratu felbuzdulása s az a sok szabadkőművesi tett, amely észrevétlen marad s ép ezért nagyértékű, ha nem is alkalmas beszámolásra s jelentések tárgyává nem lesz.

Mintha csak ily tettekről mondta volna egy beszédében nagy testvérünk, Kossuth Lajos, hogy olyannak kell lennie az embernek, mint a harmatnak, növelni, táplálni kell a növényeket a reggel titokzatos óráiban, amidőn senki sem lát bennünket s el kell párologni a nap első sugarainál.

Új értékmérőre van tehát szükség a szabadkőművesi tettek, a szabad-

kőművesi munka megítélésénél s ily megítélésben kitudja, hány szerényen meghuzódó, szavát ritkán hallató testvérünkről fog kiderülni, hogy láncunknak értékes, erős szeme.

*

Sajátságos érzéssel gondolok ma már arra is, hogy néhány év előtt páholynk kereső levelének szövegét megfogalmazva, ezt irtam: „... a szabadkőműveség az emberiség jobb jövőjéért dolgozik, a béke szellemét ohajtja a lelkekbe ültetni és ledönteni a válaszfalakat, amelyeket ember és ember közé emelnek. Közelebb akarja hozni az embert embertestvérehez...”

S nekünk napjainkban is azt kell látnunk, hogy körülöttünk az egész világ fegyverkezik és háborura készül, a béke szelleme otthonra nem talál, napról-napra újabb válaszfalak emelkednek ember és ember közé, hogy az embert nem lehet közel hozni embertestvérehez, bár a technika vívmányai gyözedelmeskedtek tér és idő felett.

Mit tehet ily körülmények közt a szabadkőművesség, a szabadkőműves, honnan merítsen erőt a sziszifuszi munkához? Lehetséges-e, hogy el ne hatalmasodjék rajta a csüggedés? Akadnak szabadkőművesek, akik rezignációjukban készek volnának letenni a szerszámot.

Csak nagyon erős hit óvhat meg ily csüggedéstől, még az erős lélek is megretten a feladat nagysága előtt. Szinte emberfeletti ez, szinte teremtő munkát kíván. Amit Spinoza állít fel etikai szabályként: „Du selbst musst theilhaben an den sechs Schöpfungstagen“, főképp a szabadkőművesre kötelező. E kis ponton, amelyen élünk, amelyről egocentrikus gondolkodásunkban azt véljük, hogy a befejezett teremtés művének központja, nekünk folytatnunk kell a teremtés munkáját, hogy a küzdő ember boldogabb életet élhessen.

Négyévtizedes szabadkőművesi életemben megtanultam, hogy ily csüggedésre még sincs ok, hogy önkéntes lemondás volna letenni szerszámunkat. Egyszerűen bele kell nyugodnunk a ténybe, hogy mi nem a jelennek dolgozunk csak, hanem a jövőnek is, sőt első sorban a jövőnek, és hinnünk kell törhetetlenül abban, hogy munkánk nem mehet veszendőbe, nem maradhat hatás nélkül. Hinnünk kell az emberi cselekedetek el nem mulásában, maradandó hatásában, szinte kedvem volna mondani, halhatatlanságában. Hinnünk kell abban, hogy az erkölcsi világban sem vész el nyomtalanul semmi, amiképp a földi életben sem vész el se anyag, se erő s ezért közülünk is a legjelentéktelenebb is, mint Romain Roland mondja, a végtelenséget hordja magában.

Szabadkőművesi életem eredménye, hogy ebben hinni tudok és szinte a transcendentalis mesgyéjén járva; hinni tudok abban is, hogy a lélek minden rezdülése, a benne ébredő, az embertárs felé sugárzó minden jóérzés, a részvét, a segíteni vágyás, minden jószándékkal kiejtett szó tovább él, tovább hat, mint a forrásból elinduló fényhullám. Szabadkőművesi életemnek legbecsesebb ajándéka, legbecsesebb értéke ez a hit.

Fiatalabb éveimben, amidőn még nem kapcsolódhattam a szabadkőművesi láncba, más volt a hitem. Világszemléletem akkor még Büchner, Moleschott és Haeckel írásaiból táplálkozott s egy ideig később is Ostwald „Monistische Sonntagspredigten“ lapjait forgattam s azokban kerestem irányjelzőt, de hovatovább, első sorban a szabadkőművesi eszmék hatása alatt, észre kellett vennem, hogy az írásaikból meritett igazságok a töprengőt, az utke-

resőt nem elégíthetik ki rideg dogmatizmusukkal, az életre nem adnak utra-
valót, sok miértre nem adnak feleletet, a lélek válságaiban cserben hagynak és
én is tétován kerestem tovább az utát, amelyet követnem kell.

Ezt az utat a szabadkőművesi eszmék fénye mellett találtam meg s bár
már hivatásom is a természettudományi gondolkodáshoz szoktatott s hosszú
ideig ez volt lelkem alakítója, a szabadkőművesség egyszerű emberi gondo-
latai vezettek el mai világszemléletemhez, amely szinte transcendentális mes-
gyéket érintve, világosságot derít az élet legsorsdöntőbb, szövevényes prob-
lemáiba is.

S én filozófiámat nem rejtegetem, nyíltan valhatom, amikor a a termé-
szettudományok mestereinek ajkáról is ez a szó hangzik: ignoramus, amidőn
látjuk hogy tudásunk határainál mindentütt kérdőjelek merednek s a megol-
dott rejtélyek nyomában újabb rejtélyek támadnak, amikor még a technika
víványainak is szinte metafizikai színezete van s még fogyatékos érzék-
szerveinkkel is minden percben újabb és újabb csodáknak lehetünk tanúi s
meghalljuk bajbajutott embertársunk segélykiáltásait is távoli tengerek viha-
raiból.

*

Szeretett Testvéreim, ma, amikor magas koromban akárhányszor a sö-
tét kamara hangulata uralkodik el lelkemben s magambaszállva, lehullnak
rólam a hiúság bilincsei, amidőn átérzem a gondolatot, hogy mindnyájan
utitársak vagyunk a sirhoz, hogy hiúságos nagyon sok gondolatunk, érzésünk,
cselekedetünk, nem rettent el az elmulás gondolata, mert támaszt találtam a
szabadkőművesi gondolatban, amely megerősített abban a hitemben, hogy
igénytelen életemnek szerény munkája nem volt hiábavaló és jószándékom
káriba nem veszett.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Testvéreim, egy rég olvasott könyvben, szinte panaszos felkiáltásként,
egy mondat ragadta meg figyelmemet: nincs nagyobb út a világon, mint az,
amely az embertől az emberhez vezet.

E nagy úton kell nekünk szabadkőműveseknek elindulnunk. Hogy az ut
végére, a célhoz mikor jutunk el, ki tudná megmondani.

Ezen az úton indultam én is el negyven év előtt, amidőn szabadkőmű-
vessé lettem, Ezen tettem én is néhány tétova lépést.

Ha, Testvéreim, úgy látjátok, hogy evvel megtettem szabadkőművesi kö-
telességemet, oly jóságosan és pazarul jutalmaztok, amint arra csak a testvéri
elnézés és jóindulat képes.

ÜNNEPI VERS

(A Humanitas □ megvilágosítására)

Irtá és a □ megvilágosítási ünnepségén elmondta B. O. tv.

Testvéreim, mikor a földön szerte
olyan sok szent fény fáradtan kihúny
és minden tiszta építő szándékra
pusztítványon vigyorog a gúny;
mikor ott kint a káosz egyre sűrűbb
s a levegő oly fülledt, oly beteg,
Ti felgyújtjátok itt a hármás lángot
s azt üzenitek nekünk: „Jöjjetek!”

Ha tudátok, hogy milyen meghiúsítottan
s mily — szégyenülten állunk itt mi most,
hisz Ti, kik fölünk irányítást vártok,
vigasztaltok bennünket, bánatost!
Hogy milyen jó ily szépen szégyenülni,
szavakba öntni képtelen vagyok:
mesélje el a tűz, mely lelkeinkben
felduruzsol és biztatón ragyog.

A Bölcsesség, az Erő és a Szépség
hármás szent lángja olyan mély titok,
hogy hinnünk kell: az eszménytelenségen
nemes eszményünk végül győzni fog;
addig pedig mi, akiket a jóság
vig alázata permetez ma itt,
fogadjuk meg, hogy soha fel nem adjuk
az Ember örök, hamvas álmaid!

Fogadjuk meg, hogy szívünk s Szövetségünk
útján, amely öt világrészt fog át,
megvédelmezzük minden embertársnak
a boldogsághoz való szent jogát;
Testvéreim, lobogjon körülöttünk
és mibennünk a hármás arága láng:
az árva Földnek tán, tán soha eddig
ilyen nagyon nem volt szüksége ránk!!

A kassai Resurrexit □ üdvözlete a megvilágosított Humanitas □-hoz

A megvilágosítási ünnepségen elmondta Dr. Sz. M. tv.:
a Resurrexit □ szónoka

* Kassa keletéről jöttünk e távolabbi keleti vidékre. Eljöttünk, mert nincs kedvesebb esemény a fészekrakásnál. Nincs nagyobb öröm, mint látni azt, hogy a munkás igyekezet otthonra talál. Boldog ünnep ez a mai házavatás, mert úgy érezzük, hogy a tv-i érzésnek és az igazi humanitásnak ezen a tájon új fellegvára támadt.

Hozom valamennyiünknek, a Resurrexit páholy minden egyes tagjának szívből jövő, veletek együttérző üdvözlését, mindenekelelt pedig h nagymesterünk és főmesterünk: Zaluszky László legjobb kívánságait tolmácsolom, akit profán elfoglaltsága váratlanul Prágába szólított és így a mai ünnepségen legjobb szándékai ellenére kénytelen távolmaradni.

Kigyulladt a fény, ezt a remekbe készült szentélyt világosság tölti el és a Resurrexit, amelynek „Et fiat lux!” a jelgéje, szíve mélyéből csak örülni tud ennek. A V. E. N. É. M.-ének első teremő szava is az volt: Legyen világosság! Az a nagy szellemőriás, akit a szkség büszkén vall a magáénak, már „Több világosságot” is óhajtott. Igen, legyen világosság az elmékben és a szivekben, hogy annak átható fényénél fel tudjuk fogni helyzetünket és emberi küldetésünket. Legyünk mindenkor a fenséges tűz csiholói és zárjuk szívünkbe Ady Endre tanítását:

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*Gyujtsuk ki jól a sziveinket,
Csak azért sem győzhet a Mindegy!*

Örömmel látjuk, hogy kedves biamarei tv.-ink kigyújtották a sziveiket és meg vagyok győződve, hogy fellobbanásuk nem lesz muló láng és szalmatűz.

Wells, aki a világlelkiismeretet költőgeti, néhány évvel ezelőtt kalandos regényt irt az óriás léghajókról. Ezek a borzalmas teremimények oda kúsznak, ahol a tűz látszik az éjszakában és lomha testük óriási sulyával lapitják össze azokat, akik a tüzet élesztgetik.

A szkségnek az a feladata, hogy ne hagyja ezeket az óriásléghajókat elhatalmasodni, hanem szálljon szembe velük. És akkor az óriás lajhárok hiába fogják keresni az éj csöndjében feltűnés nélkül felvillanó tüzeket és hiába akarják lomha testük sulyával összelapítani azokat, akik a fenséges tűz csiholói, mert a szkség a reakció mindenfajájú hatalmávnl szemben résen és hagyományaihoz hiven meg fogja állani a helyét az igazi világosság védelmében.

Dürer híres képe tárul fel előttem: „Ritter, Tod und Teufel“. A halál fenyegető kaszájával, az ördög kísértésével mitsem törődve, lép-et lován célja felé a talpig vasba öltözött lovag. A szkség is ilyen retenthetetlen lovag, megy a maga rendeltetése, évszázadokon át kipróbált hivatása felé a meg-ingathatlan hittel, hogy küldetése minden időkre szól és ebben a hitben van igazi ereje.

Szent a hitünk, hogy az új páholy tagjai mind ilyen retenthetetlen lo-

vagai lesznek az igazságnak, az emberségnek és a nemes tradícióju kultúrának. Ennek a hitnek az ereje és ennek az erőnek nemes lendülete vigyen el valamennyiünket az áhított szebb jövő küszöbéhez. Ahogyan Ady mondja:

*Ki minket üldöz, szívét vágja ki,
Ki minket nem ért, önmagát gyalázza.*

Nem véletlen, hogy ha a művelt világ nagy szellemek emlékét idézi a különböző évfordulókon, a legtöbbjükéről kiderül, hogy szövetségünkhöz tartoztak. Ezekben a napokban például a kulturvilág Liszt Ferenc, Tolsztoj Leó, Mark Twain nevétől és munkásságától visszhangzik. Tudjuk, hogy mind a hárman tagjai voltak a tv-i láncnak és ezt a nagyvilágnak is meg kellene tudnia, hogy rajtuk keresztül is módosítani legyenek kénytelenek a szövetségünkről terjesztett felületes és rosszindulatu véleményeket.

Kedves baiamarei tveim! Mi eljöttünk, hogy hitet tegyünk a szk.-i szolidaritás mellett, hogy országhatárokon át is összefogjunk és az eszmebarrikádokon találkozáva igazoljuk a költő ígéhirdetését, hogy szláv, román és magyar bánat mindigre egy bánat marad és hogy nem méltó emberméltóságunkhoz a félemberek, félnemzetecskék számára készült szégyenkaloda.

Jó érzéseink közé egy kevés lokálpatriotizmus is vegyül, hiszen két alapító tv-t tulajdonképpen mi adtunk nektek, de mindenképpen örömmel sorakozunk mellétek, örömmel állítjuk egymás mellé páholyaink nevét:

Humanitas—Resurrexit!

Igen ez a két név mindent kifejez, mert ha mi összefogunk a világ minden táján, akkor fel kell támadnia a tv-i szeretetnek, az igaz emberségnek, a humanitás eszményképeinek.

Ezt akarjuk, erre vágyunk, ennek a munkának a sikerét kívánjuk nektek ebben a meleg, kedves és tv-i szeretetet sugárzó uj hajlékban!

Jules Romains a szabadkőművességről

Irta: Dr. Balassa József tv.: (Folytatás.)

II.

És most felvethetjük a kérdést, hogy mi Jules Romains munkájának a jelentősége a szabadkőművesség szempontjából? Az, hogy beleilleszti a szabadkőművességet Franciaország társadalmi és politikai életébe és rámutat arra a fontos szerepre, amely a szabadkőművességnak a multban jutott és jut ma is. Nem védő vagy támadó irat, hanem egy elfogulatlan kívülállónak, egy nagy gondolkodónak a meglátása. Ő elfogulatlan és teljes képet akart adni a szabadkőművességről, ezért három jellemző tipust mutat be. Ardans-seaux a renegát, aki kíváncsiságból vagy érdekből igyekezett bejutni a szövetségbe s mihelyt ezt nem tudta kielégíteni, s a szabadkőművesség eszmei tartalmát nem tudta felfogni, ott hagyja és külsőségeken gunyolódik. Ismerjük mi is ezt a fajtát. A másik típus Rothweil, a szorgalmas, lelkes tag, akit minden érdekel, ami a páholyban történik, de gondolkodása csak szűk kör-

ben mozog. A szövetség hasznos katonája. A harmadik, Lengnau, a nagy idealista, a szabadkőművesség eszméjének rajongója, aki a szövetségben látja az emberiség haladásának, a testvéri összetartozás eszméjének erős előmozdítóját.

És fontos a könyv megjelenésének ideje is. Akkor jelent meg, amikor a Stavisky ügyből kifolyólag a legerősebb támadások érték a szabadkőművességet Franciaországban.

Nagy hatása is volt a közönségre, nemcsak a szabadkőművesekre. J. Romain maga mondja, hogy a könyv megjelenése alkalmából igen sok levelet kapott világosan gondolkodó emberektől, akik kifejtették a rájuk gyakorolt hatást. Nagy katolikusok is irtak neki s a legélesebb kritikával tárgyalták. Egyikük ezt írta: „Bevallom, hogy most gondolkozom így először a szabadkőművességről. Nem mondom, hogy a probléma meg van oldva a számomra, de megzavart. Ön egy erős szellemi munkát adott fel nekem. S ez oly izgató. Ön nem költhette ezeket a dolgokat“, Romain mondja, hogy ez nagy elégtétel számára. Gondolkozásra késztetett sok embert a szabadkőművességről.

Természetes, hogy a szabadkőművesek körében is élénk feltűnést keltett a könyv. Folyóirataik részletesen ismertették és méltatták jelentőségét. A Grande Loge egyik páholya (*Les Apprentis*) meghívta Jules Romainst egy munkára (*Tenue blanche*), melyen kívülálló meghívottak is résztvehetnek, hogy alkalmat adjon neki arra, hogy néhány vezető szabadkőműves véleményét meghallgassa és ő is kifejthesse, mi birta rá, hogy ilyen formában vonja bele a szabadkőművességet nagy művébe.

A munkán (1935. május 11.) a főmester Cauwel tv. üdvözölte J. Romainst és átadta neki a szót. Romain előadta, hogy e művének megalkotásában a világháború drámáját akarja megírni.

„Azt kérdeztem magamtól — mondta — hogyan volt lehetséges, hogy a század eleje óta annyi kiváló elme látta a civilizációt fenyegető szerencsétlenség közeledését és semmit sem tehettek, hogy megakadályozzák. Ez nemcsak történelmi probléma, hanem a mai kor problémája is“. Sorra vizsgálta azokat az erőket, a jókat és a rosszakat, amelyeknek szerep jutott ebben a drámában, az egyházét, a tőkét, a munkásságét. Így jutott el a szabadkőművességhez is. Felvetette magában a kérdést, milyen volt a szabadkőművesség szerepe ebben a rettenetes időben. Mit tehetett és mit kellett tennie. Ekkor kezdett foglalkozni a szabadkőművességgel, úgy mintha addig semmit sem hallott volna róla. Tanulmányozni kezdte a kérdést könyvekből, dokumentumokból, beszélgetett szabadkőművesekkel. Elvetette a felszínes és ostoba véleményeket és arra törekedett, hogy úgy világítsa meg a szabadkőművességet, mint egy pszichológiai és szociális kérdést.

Ezt a bevezető felszólalását így fejezte be: „Most felvetek egy kérdést, amely engem mint embert érdekel s amely, remélem önökben is érdeklődést kelt. Hogyan látják önök annak a lehetőségét, hogy a mai időben felénk közeledő veszedelmekkel szemben tehetnek valamit hagyományaikhoz hiven? Meg fog-e ismétlődni az a tragikus tehetetlenség, amelyben a világháború előtt voltak a legjobb szellemi és politikai erők? Ugyanolyan fátylas menetek és ugyanolyan sajtóhadjáratok mellett érezzük majd a nagy szellemi erők tehetetlenségét a csapásokkal szemben, amelyeket megvetünk?“

Romain-nek ezek a kérdései adták meg a munka szellemének irányát.

Előbb *Riandey* tv. szólalt fel és köszönte meg az írónak, hogy ilyen képet rajzolt a szabadkőművességről, amelyből mi is világosabban értettük meg a mi ideáljainkat.

Utána *Lantoine* tv., a Grande Loge történetírója beszélt. Hivatkozott arra, hogy a szabadkőművesség célja mindig az emberiség testvérisége volt. Mi ellenségei vagyunk a háborúnak és mégis azt láttuk, hogy minden nemzet szabadkőművessége belement a háboruba és a francia szabadkőművesség sem tudott a vihar fölé emelkedni. Idézi Tolsztoj szavait: „Az ember azt hiszi, hogy uralkodik az eseményeken, de midőn az események kirobbanak, mi vagyunk az áldozatai“. A szabadkőművesség nem áll mindentűt azon az állásponton, hogy az emberiség eszméjét a nemzet eszméje fölé emelje. „Mi nem kifogásoljuk, hogy a szabadkőművesek, mint polgárok védik hazájukat, de azt mondjuk, hogy a szabadkőművesség, mint szabadkőművesség megbecsteleníti önmagát, ha újra kezdi a háborút, miután mindig tiltakozott ellene“. Hivatkozik arra, hogy Mussolini, Hitler, Sztalin is beszélnek békéről, csak hogy nacionalista, egoista jelentést adnak a szónak, nem pedig humanitáriust.

Lantoine-nak még egy érdekes kijelentését akarom idézni: „A szabadkőművességnek megvan az a nagy erénye, hogy minden tagja szabadon kifejezheti gondolatait. Ez a teljes gondolatszabadság. Ha valaki egyik páholyunkban dicsőiténé a monarchiát, mi csendesen meghallgatjuk, de az ellenkező véleményűeknek is megvan a joguk, hogy kifejtsék gondolataikat“. Ez az elv tette lehetővé, hogy a szabadkőművesség túlélte a társadalmi élet minden viharát.

Lantoine után ismét *J. Romain*s beszélt. Beszédéből csak két gondolatot akarok kiemelni. Helyteleníti azt, hogy a szabadkőműves munka köréből kizárják a politikát és a vallást. Ez csak villámháritó. „Ha én egy titkos társaságot alapítanék, első gondom volna kijelenteni, hogy nem beszélünk se politikáról, se vallásról és azután természetesen beszélneink mind a kettőről. Másik példa: Tagja vagyok a Nemzetek Szövetségén belül alakult igen tiszteletreméltó társaságnak, az irodalom és művészet állandó bizottságának. Mivel olyan tagok is vannak benne, akik felelősek kormányukkal szemben, minden ülés elején kijelentjük, hogy nem lesz szó politikáról, s azután egyébről sem beszélünk, mint politikai és vallási kérdésekről“.

Áttérve a történeti események jelentőségére, ő más véleményen van, mint Lantoine. Ő nagyobb jelentőséget tulajdonít az egyén szerepének az események alakításában. Nemcsak a szabadkőművesség mondott csődöt 1914 ben. Más nemzetközi szervezetek is csődöt mondtak: a szervezett munkásság, az egyház.

„De nem hiszem — mondta —, hogy ebből azt a következtetést kell levonni, hogy ez elkerülhetetlen volt. Ha a század eleje óta a szabadkőművesek látva a közeledő eseményeket, azt modták volna: Most nem kell filozófiai eszméket tárgyalni, olyan munkát kell végeznünk, amelytől függ a mi nyugalmunk; ha azt mondták volna, hogy most nem bókokat kell egymásnak mondanunk, hanem arról beszélneink, ami a világban készül és hogy mit tehetünk ellene, talán nem tört volna ki a háború. De ha akkor minden erő csődöt mondott, most vonjuk le belőle azt a következtetést, hogy ennek nem szabad megismétlődnie“.

Utolsónak ismét a főmester beszélt és rátért arra a két gondolatra.

amelyet J. Romain felvetett. A politika és a vallás kérdéséről ezt mondta: „Mi munkáinkon semmiféle határt nem szabunk az igazság keresésének. Tehát mi nem zárkozunk el a politikai és vallási problémák tárgyalása elől. De ha ezeket vizsgáljuk, sohasem tesszük ezt egy valamely politikai vagy vallásos forma érdekében“.

Beszélt a szabadkőművesség szerepéről a világháború előtt: 1914 júliusában az egész világot örület szállotta meg. Emlékszik még a német intellektuelek manifesztumára? Milyen eltévelyedés! Anatole France is irt a háború elején olyan sorokat, amelyeket bizonyosan nem irt volna le néhány évvel később és Saint-Saëns kijelentette, hogy német zene nincs is. — A szabadkőművesek között néhányan megmaradtak szabadkőműveseknek. Ezek közül Lantoine volt az egyetlen a szövetségtanácsban, aki 1914-ben tiltakozott a Goethe-páholy (német nyelvű páholy Párizsban) feloszlata ellen. Az emberiséget örület szállotta meg, de örömmel hivatkozhatunk rá, hogy Romain Rolland nem volt az egyetlen, aki a vihar fölé tudott emelkedni.

A most fenyegető veszedelemtől is beszélt: „Ne áltassuk magunkat. Ne gondoljuk, hogy a szabadkőművesek mai szervezetükben képesek volnának megakadályozni a katasztrófát, amire J. Romain céloz, ha mindent megtesznek is, hogy ez be ne következzen. Tudják, hogy nem akadályozhatják meg, de azt is tudják, hogy semmit sem szabad elmulasztani, ami tőlük függ, hogy megakadályozható legyen ez azután, ha ez nem sikerült, hogy véget vessenek neki. És ha a katasztrófa mégis bekövetkezik, kell, hogy minden szabadkőműves a saját lelkiismerete előtt mondhassa: én nem akartam. És hozzá kell tennie: nem veszttem el bátorságomat, hanem minden erőmmel ellene állok a bajnak és a szerencsétlenségnek. Ha túléltem ezt a katasztrófát, ismét azt fogom akarni, hogy többé ne ismétlődjön meg“.

A főmester befejező szavai ezek voltak: „A mai este emlékezetes marad számunkra, mert Ön, aki oly tiszteletreméltó helyet jelölt ki művében a szabadkőművesség számára, elfogadta meghívásunkat, hogy személyes érintkezést keressen velünk, bizonyosan azt gondolva, hogy itt nagy számban találkozik jóindulatú emberekkel — sokkal nagyobb számban, mint más közületekben, — akik tudják önt méltatni, nemcsak mint író, hanem mint filozófust, szociológust és akik megértik önt. Ebben nem is fog csalódní. Ebben a környezetben találja meg legkönnyebben, amit keres: az igazi emberszeretet mestereit, azt a néhány embert, aki az igazi emberiséget képviseli a megköttyösödött emberek tömegében“.

„Testvéreim nevében megköszönöm önnek bizalmát és közreműködését. Mi a legnagyobb megbecsüléssel, sokan közülünk, különösen én, nagy csodálattal vagyunk az ön tehetsége iránt. Ebben a küzdelemben az eszméért és az ideálért, amely semmikép sem hasonlít ellenségeink nemtelen harcához, akik az ön ellenségei is, mi mint fegyvertársak haladunk kéz a kézben. Remélem, nem bánja meg, hogy érintkezést talált azokkal a szabadkőművesekkel, akik itt vannak körülöttünk, s akik között felismerhet sok Rothweilt, néhány Lengnau-t, de nem talál egy Ardansseaux-t sem, mert ha a főmester ismer egy-két Ardansseauxt, őket nem hívta meg a mai munkára“.

A XVIII. század magyarszabadjóművészete

Írta: dr. J. E. tv.:

(Folytatás)

XV.

Természetesen Kazinczy bécsi utazásai alkalmából nemcsak Blumaner kört keresi fel, nyugtalan és minden új iránt fogékony lelke elviszi más szabadkőműves körökbe is. Az osztrák főváros élénk szellemi élete nagyszerű kincsbánya az ismereteket méhon habzsoló ifjú számára és a szellemi élet legkülönbözőbb szféráiba merő szabadkőművészeti titkok zárait felnyitó varázsszavai juttatják be.

Blumarneken kívül a szabadgondolkodás két nagy apostolával: Born Ignáccal és Sonnenfels Józseffel ismerkedik meg. Mindketten szívesen fogadják Kazinczyt és lekötő nyájasságuk nemcsak a jóhírű magyar írónak és iskolafelügyelőnek szól, hanem a falán elsősorban a távoli „keleten” dolgozó szabadkőműves „testvérnek” akiben eszméik lelkes bajnokát sejtették.

Váczy szerint (l. fentidézett könyvét 250—251 oldal). Kazinczy Sonnenfels környezetéből főként a „politika és általános műveltség fontos kérdéseiről” nyer alapos tájékoztatást; Bon baráti körében pedig a természettudományok gyors előrelépésébe nyer bepillantást. „Bon Ignác a bányászati ügyek igazgatója, kapnikányai születésű lévén, különös szeretettel fogadta őt, sokat beszélt neki az uralkodó családdal való ismeretségéről s egyszersmind akkori nevezetes tudományos kísérleteiről, amelyek Selmezbányán a foncsorozás rendezésének javításához vezettek. Ez a rendszer hirnevet szerzett neki az egész tudományos világban”.

Kazinczyt érdekli Bécs előkelő társadalmi élete is, de szívesen elbeszélget a főváros apró pletykáiról is. „Minden, ami a közönséges életből kiválik írja Váczy, érdekli Kazinczyt Bécsben is, mint hazánkban s már előre készül megismerésére. Hogy Angelo Solimannal, az afrikai király fiával, aki mint magánzó él ez időt Bécsben, érintkezéssék, finom tokaji aszút küld neki, hogy a tudós szerezsen kénytelen legyen őt meglátogatni. Kazinczy célját eléri s innentől fogva levelez is vele, főbnyire franciául.”

„Valamit Bécsben látni kell, igyekeztem meglátni” írja Kazinczy. A templomok, nevezetesebb épületek és a műkertek után a képtárakat s a művészek dolgozótermeit, a műárosok boltjait szemléli behatólag. „A művészet iránti szeretete, a szépirás remekeinek csodálata folyvást növekszik benne, s műértése annyira fejlődik, hogy későbbi látogatásakor nem egy hivatásos műrit megcsüggyenít. A színházban is megfordul nehányszor, különösen a Hamlet és Clavigo előadásain s bizonyára itt határozza el, hogy e darabokat magyarra fordítja. Szóval az irodalmi, tudományos, társadalmi és művészeti élet mindazon jelenségét megismeri, amelyet csak ismerhet az akkori művelt osztrák, de aminek ismeretével még vajmi kevés magyar dicsekedhetik.”

Váczy Kazinczy munkásságának legkijűnőbb feldolgozója; jól látta Bécs óriási hatását Kazinczy irodalmi izlésének és világfelfogásának kialakulására, de nem vette észre eléggé mindebben az osztrák főváros nagy szabadkőműves szellemi életének háttérben lappangó, de mégis irányító kezét. Kazinczy ha nem is

lett volna bent a „testvéri láncban“ bizonyára úgy is eljut nem egy nagy író és államférfiu környezetébe és élénk szelleme, enciklopédikus tudásvágya a felvilágosodás eszméinek útjára vitték volna, de nem annyira és nem oly gyorsan mint ahogy ez szabadkőművessége révén történt. A páholyok ajánlólevelei, a világszolidaritásban hívó „testvérek“ egymást támogató jótakarása olyan előnyök voltak számára, amiket nem mindenki tudott megszerezni. A rendi társadalom merev korlátain, az előítéletek drótszövényén nehéz volt áthatolni.

De Kazinczy mégis megkísérelte a „leheteflent“. Szembeszállt kora uralkodó előítéletével és mint jellemzően ő maga mondja egyik fegyvere ebben a harcban a sansoucii filozofus: Rousseau volt, másik a szabadkőművesség.

Kazinczy a bécsi páholyokon kívül legsűrűbben a pestieket látogatta. Valószínű, hogy itteni barátaival jelentős szabadkőművesi tárgyú levelezést is folytatótt de a fentebb közölt levélen kívül ennek a bizonyára értékes levéltanyagnak nem sikerült még nyomára jönnöm. Pesten a „Magnanimitas“ meghítt falai között nem csupán régi barátaival jön össze, hanem megismeri azokat a fiatal írókat és tudósokat is, akik a kilencvenes évek Pest-Budájának oly jellegzetes magyarszellemi arcát alkották. A dégi Festetich levéltár szabadkőműves anyaga csaknem teljes épségben megőrizte a századvég pesti és budai szabadkőműves ségének emlékeit. Így aránylag könnyen magunk elé tudjuk varázsolni a nagy magyar literátor titkos pssti útjait és bár a szűkszavú jegyzőkönyvek inkább csak rendi kérdésekkel foglalkoznak, mégis a konvencionális keretek és formák mögül meg érezzük az azt betöltő lelket, a költők és társadalomjavítók jövőt alkotni vágyó szellemkezét. A páholy ismert tagjai a pesti társas, politikai, tudományos és szellemi élet vezéralakjai: eleinte nagyrészt németek, később mind nagyobb számban magyarok. Mivel működésükre később még vissza fogunk térni, itt csak névleg emlíjük legnevezetesebbjeiket fel: Cornides Daniel, Hoffmann Lipot, Berzeviczy Gergely, Kreil Antal, Lackovich György, Kovachich Márton, Madách Sándor, (Madách Imre öse), Liedemann, ifj. Rádai Gedeon, a piarista gimnázium igazgatója Schaffrath, azután Kármán, Pajor Kilián, Nagyváti és Horváth Ádám a páholy legkiválóbb tagjai. Kivülük más páholyok testvértagjai is nagy számmal keresik fel az összejöveleteket és a „Magnanimitas“ páholylátogató jegyzéke neveiket hűségesen meg is őrizte az utókor számára. Az előkelőbb látogatók közül találkoznak Fesslernek, Blumanernek, Martinovicsnak, Sigrayner, Podmanickynak* és Kazinczynak a neveivel. Kazinczyról a látogatási könyv legelőször 1790 szeptember 24-ikén emlékezik meg. Sajátkezü aláírása mellett ott találjuk a szabadkőműves módon írt évet, napot és hónapot is. 1790 október elsején ismét megjelenik a páholyban, de ezuttal nevét Orpheus Kazinczynak írja. Azután sokáig nem jár a már egyesült pesti és budai páholyba, míg végül 1793 március 15-én ismét jelen van és a jegyzőkönyvi aláírások szerint ugyanezen a gyűlésen Sigray, Kármán, Kilián és Madách Sándor is részt vesznek. Hogy mi volt Kazinczy szerepe az erősen fejlődő páholyéletben pontosan nem állapítható meg. Ő maga Arankához írott levélben említi, hogy Pesten létekor a magyar nyelv bevezetését ajánlotta a páholyban, de ennek sajnos a jegyzőkönyvekben nyomát nem találtam. Minden bizonnyal nem lehetett hatás nélkül rá sem a rousseauista Podmanicky, sem Sigray és Martinovics, akikkel itt is a látogatási könyv adatai szerint összejött. Kármán és Pajor ismeretése pedig minden bi-

* Podmanicky művét a páholyban hivatalosan is bemutatják. A nyomtatott írásművecske pontos címe: „Discours prononcé le jour de St. Jean 5787. ds. la loge de la Réunion des Étrangers à Paris par le frère F. B. Podmanicky. A Philadelphie M. D. C. C. L. X. XXVII.“

zonnal ép oly értékes volt számára mint régi barátai, Kovachich, Cornides, Horváth Ádám és Nagyváti viszontlátása a „szent testvéri láncban.“

Szlávy felvétele érdekében a páholyhoz intézett levele már az utolsó ismert kapocs, amit a szövetség munkájával összekötötte. Nemsokára úgy ő mint a szövetség olyan viharba jutnak, amelyben elmerül hosszú ideig a világjavítás álma és hajótörést szenved a szabadkőművesség hajója is. A Martinovics összeesküvés börtönbe veti Kazinczyt, a rideg valóságra ébredés egyelőre véget vet emberformáló szándékának. Bár szerepe ebben a nagy és az akkori idők erőviszonyaihoz mérten le nem kicsinyelhető összeesküvésben nem minden részletében ismert, mégis Kazinczy életét és gondolkozását ismerve bátran állíthatjuk, hogy nem a véletlen sodorta őt a magyarországi társadalmi viszonyokon forradalommal segíteni akarók sorai közé. Lelke, ez a tiszta és önzetlen humanista lélek lobbant lángra a francia forradalom fűzében és vitte el a forradalmárokkal való rokonszenvezésig. A „Pályám elékezetében“ írta ezekre a „régmúlt“ időkre visszagondolva a francia forradalomról: „Oda intézé szemeit a világ két hemispheriumáról minden Nagy és Szép dolgok s még több rútak, undokak, borzasztók, rettenetesek, bár nagyok. Mint aki nyugalmas partról nézi a vésszel, habbal küzdőket, nem örül nygán a veszély és elhalás látásának, nem óhajlja ugyan, hogy őt is veszély érje, de szereti látni a fűneményt, mert az nagy, mert az nem mindennapi“.

Kazinczy hosszú ideig tartó börtöne nem feledtük soha el vele ifjúkora álmait: a „nagy idők“ utopiáit: változatlanul akar és tud is később a körülötte megváltozott és „ujnak“ gunyolt világban az emberek és a magyarság megjavításában hinni. Pedig ezalatt sok minden történt. Sivárrá és vigasztalanná vált újból a magyarság és a haladás ügye. A fáját átkozva áldó Csokonay nem hiába írja Arankának 1798-ban: „El vagyok csüggedve a szomorú idők miatt. Nálunk nem a hazának fiai változnak el, hanem a Haza. Boldog vagy oh kiseded Erdély, bár a csinos Európának legvégsőbb szélein fekszel. Te fogod le a legutolsó magyarnak szemeit, mikor mi már vagy österreichok, vagy rusnyákok leszünk Árpád hét kapitányának a sirja felett. Éljetek szerencsésen magyar Helvetia szerencsésebb polgárai, mi csak igyekezni akarunk, nektek munkálkodni is lehet. Munkálkodjatok“. Milyen kevés kellett az akkori reménytelen viszonyok között, az Európát alapjaiban megrázó társadalmi és nemzeti harcok véres vajadásának korában a szomorú kor magyar lantosa számára, hogy az erdélyi bátor kezdeményezést is jövőt-mutató zászlónak lássa.

Másfél évtizeddel később Csokonai Erdélyimádását Kazinczy Ferencz is megismétli. Gyermekkori vágyát teljesítve valósággal leborul Erdély képzelt és valódi nagysága előtt.* Régi barátai közül csaknem kivétel nélkül azokat keresi fel, akikhez valamikor „testvéri láncok“ fűzték. Cserey Farkas, Aranka György, Sipos Pál, Bánffy György, Gyöngyösi János és Naláczy István nemcsak az irodalom és magyarság rajongás révén férkőztek lelkéhez közel, de azért is, mert emlékeztették az egykori közös főrekvéseikre a szabadkőművesség nagy emberjavító szándékaira és a tovatűnt ifjuságra.

Kazinczy élete utolsó felében sem változott meg. Nem felejtí el régi terveit és az egykori „testvérek“ közül sokakat keres soraival újra fel. Gondolkozik új „lángok“ felélesztésén is, de hasztalan. Sem az idők, sem a hitükben megtört egykori lázadók nem alkalmasak a múlt felébresztésére. És akarva nem akarva Kazinczy kénytelen belátni, hogy a régi meghitt, titkos összejövetelek helyett jobb és célszerűbb az új nemzedék ébredő gondolkodását a nemzeti és emberi haladás

* Lásd dr. Kristóf-György. Kazinczy és Erdély. Cluj-Kolozsvár, 1932.

nagy eszméi felé terelni. A mult megvédésének tiszta szándékából Szirmaynak a magyar jakobinosokról írott könyvére még harcos megjegyzéseket tesz a megtámadott szabadkőművesség mellett, de e lángoló sorokat senki sem olvassa korában*. Kazinczy azonban nemcsak a multat védi, őregen is fiatal lelke keresi és megtalálja a nemzeti jövőt formáló fiatalokat, Erdélyben az ifju Bölöni Farkast a későbbi Északamerikai utazás kitünő szerzőjét és a demokrácia első nagy erdélyi apostolát veszi észre és fogadja pártfogásába. Magyarországon pedig tovább küzd eddigi eszméiért. És amikor 1830-ban meghalt a körülötte felnőtt új nemzedék ha más utakon is, de az ő szellemét követve haladt egy emberibb és magyarabb „uj világ“ felé.

Bacsányi János Kazinczy mellett a felvidéki magyar szabadkőművesség legjelentősebb alakja. Bár egész határozottsággal róla épügy, mint Bessenyeiről nem állíthatjuk, hogy a „testvéri láncba“ tartozott-e sőt azt sem tudjuk, hogy mikor vették fel és melyik város „keletén“ „látta meg a világosságot“; mégis élete alapos vizsgálata, eszméi barátai azt sejtetik, hogy ő is a szövetség jelentős „láncszeme“ volt. Legalaposabb életrajzírója Horánszky Lajostöbbek között ezt írja szabadkőművességéről: „Bár nincs rá adatunk, de nem szenved kétséget, hogy az ottani (Kassa?) szabadkőműves páholyba is belép, mi nemcsak a forradalom által feltámasztott új eszméknek, hanem az irodalmi törekvéseknek is erős fellegvára volt. Az ott élő irodalmi úttörők valamennyien tagjai e páholyoknak. A szabadkőművesség akkori nagy jelentősége, melynek műhelyében az ujjáébredés nagy eszméinek kohója szítja a fűzet, nem lehetett idegen azon irodalmi úttörők szellemi világától, kik a magyar nyelv és irodalom életre támasztásának egyik legalmasabb eszközét az emberi jogok eszméinek kultuszában látták. A francia forradalom által életrekelte eszmék hatalmas áramlatával szoros kapcsolatban áll a nemzeti művelődés ügyé, s akik a kor alacsony színvonalán felülemelkedni tudnak, belátják, hogy ezen új irány szellemében kelhet életre a nyelv és irodalom ügye s a nemzeti öntudat eszméje is. Ezen törekvéseknek volt hatalmas védőbástyája e korban a szabadkőműves páholy, hol az úttörők munkásságát nem béníthatja meg a hatalom önkénye, s a kortársak alacsony színvonalon álló műveltsége. Drága kincs volna az az anyag, mely feltárná előtűnk azon küzdelmek világát, hol „titkos falakon belül az ujjáébredés munkájának eszményi küzdelme lefolyt. A szabadkőművesség akkori nagy jelentőségéből folyik, hogy azoknak táborából két oly hatalmas úttörő lélek, hazájának műveltségi viszonyain felülemelkedő két oly kiváló szellem, mint Kazinczy és Bacsányi bizonyára nem hiányozhatott“.

Horánszky Bacsányi kutatásai sajnos nem derítették fényt szabadkőműves voltára. A felvidéki páholyok levéltáraiból alig maradt meg valami és csupán a még ma is megfajított titkosírású dégi rózsakeresztes iratok nyújthatnának némi lámpontot a nyolcvanas és kilencvenes évek írónak páholy munkásságukra vonatkozólag. De talán világosságot deríthetnének azoknak az íróknak esetleg előkerülő levelei és írásai is, akikről biztosan tudjuk, hogy szabadkőművesek voltak és Bacsányival baráti kapcsolatot tartottak fent. Lelkifejlődésére például éppen a szabadkőműves Orczy Lőrincz hat erősen, aki iránt Bacsányi nemcsak barátságot, de de mély fizeteletet is érzett. Erős szociális érzékét, a szegények és elnyomottak iránt érzett rajongását részben az öreg Orczy nemes humanismusa ébreszti fel az ifju költő lelkében.

* Szirmay könyvét Kazinczy jegyzeteivel 1918-ban adták ki Pesten.

* Horánszky Lajos, Bacsányi János és kora. Budapest 1907. 76-77.

Kazinczyval Bacsányi eleinte jó viszonyban volt, később az irodalmi ve-
zérsegre törő Kazinczy barátja iránt elhidegült, sőt féltékeny lett sikereire is. An-
nál érdekesebb az Arankával való kapcsolata. De mielőtt e két irodalomszervező
levelezését taglalnám vessünk néhány pillantást a költő lelkét és eszményeit for-
máló korra.

A kor, a nagy vajadások viharos évtizede.

Az 1789. július 14-ikén kitört a francia forradalom hire hamar eljut az új
eszméket mohón szomjazó Bacsányihoz. Lelkesedés és öröm, félelem és rettegés
kíséri a nagy eseményt és különösen az írók lesik feszült figyelemmel a francia
társadalom mélyében átmenő döntő nagy átalakulást, amelynek vészes hullámai
már a kezdet kezdetén át átcsapnak Gallia határain. A francia forradalmat elő-
készítő nagy író-filozófusok s köztük elsősorban Voltaire és Rousseau munkái
Magyarországon is kedvelt olvasmányai a felvilágosodás eszméin felnőtt nemes-
ségnek, érthető tehát, hogy az eszmék megvalósítani akarását, a nagy kísérletet, a
század optimista szellemében felnőtt művelt magyar olvasó rétegek lázas érdeklő-
dése kíséri. A Rousseautól ihletett századvégi lélek remegve lesi a nagy utópia
megvalósulását: az egyenlőség, szabadság és testvériség eszméinek megszületését
a régi világ romjain. És mint mindig most is az írók hirdetik elsősorban a válto-
zások szükségességét, ők állanak a haladás szolgálatában, a régi feudális világ
megszüntetését hol békés, hol harcos eszközökkel ők akarják kierőszakolni. Mira-
beau lázító szavai a magyar Bacsányi vágyálmait is felkavarják és az akkori ma-
gyar irodalmi életnek Kazinczy mellett talán a legelismertebb vezére az új idők
hajnalhasadását látva örömmel kiált fel: „Magyar nép! Feljött már napod vala-
hára.“ — majd „a francia-országi változásokra“ címen verset ír, amiért később
megfigyelik és üldözik, de azért ő az elnyomók elé bátran állítja a francia példát,
szerinte és sok más akkori magyar író vágyai szerint is a régi világ beteljesedő
végzetét.

Bacsányi lázító sorai Erdélybe is lejutnak és a csendes Aranka György, a
mindenért lelkesedő minden művészi és emberi kísérletet, próbálkozást örömmel
vevő lelke is fellángol irótársa szavaira. Levelezés indul meg közöttük és az ele-
inte udvarias, de hideg sorokat lassanként bizalmas, meghívt közlések váltják fel,
ami csak őszinte, egymás művészi és világfelfogásában rokon lelkek között jöhet
létre. 1791 Boldogasszony havának hatodikán írja ismeretlenül első levelét Ba-
csányi Arankához. Kéri hogy a kassai „Magyar Muzeum“ számára, amelyből
már örömmel olvasta szép verseit engedje át a Schlözer-könyvét cáfoló tanulmá-
nyát. Kéri továbbá Arankát, hogy mondjon verseiről ítéletet. „Nagysád ítéletét,
írja Bacsányi, akármely kemény lenne is az (mert azt óhajtanám) mint illik, igen
nagyra fogom becsülni, mert tapasztaltam némely leveleiből, hogy azon kevés-
számu tudós hazafiakhoz tartozik, akik a magyar tudományos dolgokról illendően
a annak rendi szerént ítélnének. Mivel nem lehet azt tagadnunk, hogy igen ke-
vés bir közöttünk mind elegendő értelemmel s jó izléssel, mint pedig az igazság-
nak mondására megkívántató mérsékletes egyenességgel.“

Bacsányinak Aranka kritikai érzékét dicsérő szavai nem állanak egyedül.
A magyarországi és erdélyi írók és tudósok nagyrészt hasonlóképen vélekednek
Erdély nagy irodalomszervezőjéről. A fiatal íróktól eltekintve, akik hódoló,
de sokszor nem őszinte dicsőhymuszokat zengenek róla és verseiről, a legnagyobb-
bak is: Csokonai, Kazinczy, Kármán tisztelettel említik nevét, dicsérik kritikai ér-
zékét és a legnagyobb elismeréssel beszélnek kulturpolitikai tevékenységéről.

BELFÖLDI SZABADKÖMÜVESSÉG

A Humanitas páholy megvilágosítási ünnepe. Mult számunkban röviden megemlékeztünk a Humanitas páholy megvilágosítási ünnepeéről mely a romániai jánosrendi szk.-ségnek lélekemelő, meleg, igazi ünnepe volt. Az ünnepségre kivételesen nagy számmal érkeztek Baia-Mare keletére a testvérpáholyok kiküldöttei és képviseltették magukat a volt Magyarországi Symbolikus Nagypáholy és a csehszlovákiai „Lessing zu den drei Ringen” nagypáholy testvérei is. A volt Magyarországi Symbolikus Nagypáholy képviselőjében Dr. Balassa József h. Nm. tv.: vett részt az ünnepegen, a csehszlovákiai testvéreket a kassai „Resurrexit” páholy h. fm. tv.:-ének vezetésével hét kassai tv.: képviselte. A rendkívüli izléssel berendezett szentély alig volt elég tágas, hogy a világosságbevitel megragadó szertartására érkezett nagyszámú tv.: -t befogadhassa.

A megvilágosítás ritka és gyönyörű szertartást L. S. Nm. tv.: végezte az előírt ünnepélyességgel. Ezután a külföldi vendég tv.: -eket üdvözölte, majd meleghangú üdvözlő beszéd kíséretében átnyújtotta B. S. tv.: -nek, a megvilágosított Humanitas □ Fm.-ének a páholy avatási okmányát. L. S. Nm. tv.: beszédében szívhez és értelemhez egyaránt szóló ékesszólással vázolta a szk. tv.: -ek és szk. páholyok hivatását és felszólította F. A. főszónok tv.: -t az ujonnan megvilágosított Humanitas □ üdvözlésére. Főszónok tv.: lendületes üdvözlő szavai után Dr. Balassa József. tv., a volt Magyarországi Symbolikus Nagypáholy helyettes Nm.-e meghatott hangon emlékezett meg arról, hogy ők még mindig nem dolgozhatnak, amíg nálunk újabb lángok gyulnak fel. Reményének adott kifejezést, hogy mielőbb ők is visszavihetik innen a világosságot, amely valaha óáitaluk került

hozzánk. Ezután Dr. Sz. M. tv.:, a kassai „Resurrexit” páholy nevében üdvözölte az ujonnan megvilágosított páholyt és a romániai jánosrendi tv.: -eket. Mélyen szántó üdvözlő beszédét lapunk más helyén közöljük. J. J. dr. tv.:, az Unio Fm.-e ezután az összes jánosrendi pp. nevében s az Unio □ nevében külön is üdvözölte a megvilágított Humanitas □ -t, majd átnyújtotta az Unio ajándékát, három művészi kivitelű kalapácsot, jelképezni akarva ezzel, hogy a Humanitas □ megszervezésében főszerepet játszó Unio páholy tradícióit is megosztani kívánja az eddig még tradíció nélküli Humanitas páhollyal. Az ujonnan megvilágosított páholy nevében B. S. Fm. tv.: meghatott szavakkal mondott köszönetet a világosságot hozó Nm. tv.: -nek, üdvözölte az ünnepegen megjelent tv.: -eket és péholytestvérei nevében fogadta, hogy az ajándékul átnyújtott kalapácsok által képviselt tradíciókat meg fogják őrizni. A lélekemelő ünnepség befejezése képen B. O. tv.: költői lendüléttel alkalmi versét adta elő, melyet jelen lapszámunkban szintén közlünk.

Az ünnepélyes munka berekesztése után vakolás következett, melyen az első felköszöntőt a királyra L. S. Nm. tv.: mondta. Majd egész sór értékű felköszöntő következett, magyar, román és német nyelven. A lelkes, meleg hangulatu tv.: -i összefüvetel a késő éjjeli órákban ért véget.

Edelmann Menyhért t.: negyven éve tagja a tv.-i láncnak. Bensőséges házi ünnepe volt mult év december 16-án a Bihar p.-nak, mely az egész erdélyi Jánosrendi Szövetség ünnepévé szélesedett, Ezen a napon ünnepelte a Bihar t. fm.-ének és az Unio t. tagjának, dr. Edelmann Menyhért t.: -nek negyven éves szk. működését. S minthogy erre az ünnepi alkalomra a Szövetség

Nm-e, L. S. t. is megígérte részvételét, a Bihar ez alkalommal nyújtotta át a Nm. t.-nek azt a művészi kivitelű diplomát, mellyel őt t. tagjai sorába választja. Jelen volt a felemelő ünnepen L. S. Nm. t.-en kívül dr. Balassa József, a volt Magyarországi Symbolikus Nagypáholy h. Nm.-e is és az összes erdélyi pp. kiküldötteik utján képviselték magukat. M. S. dr. t., a Bihar érdemes fm.-e üdvözölte megnyitójában a vendég tt.-ket, köztük elsősorban L. S. Nm. t.-t, ki ezalkalommal először lépte át a Bihar szentélyének küszöbét és átnyújtotta neki a R. B. t. által tervezett és rajzolt szép diplomát, melyet L. S. Nm. t. meghatott szavak kíséretében vett át. Ezután B. A. t. olvasta fel nagyszabásu tanulmányát Edelmán t. életéről és szk. működéséről, utána pedig Edelmán t. köszönő

szavak kíséretében vetett mélyen szántó visszapillantást arra a negyven évre, melyet a tv-i lánc tagjaként eltöltött. A költői szépségű és lehiggadt bölcseséget sugárzó előadást lapunk mai számában közöljük. Az üdvözlések során Balassa József dr. t. tolmácsolta a volt Magyarországi Symbolikus Nagypáholybeli tt. üdvözlését. Örömet fejezte ki a fölött, hogy Erdélyben ilyen harmonikus munkában látta a pp.-at míg ők szentélyeikben még ma sem köthetik fel a fehér kötényt. A Jánosrendi Szövetség elnöksége nevében L. S. Nm. tv.: a Szövetségben dolgozó tt. pp. nevében Sz. J. t.: az Unio h. fm.-e üdvözölték szívből jövő meleg szavakkal az ünnepet. Az emelkedett hangulatban lefolyt munkát vakolás követte, melyen ugyancsak értékes felszólalások hangzottak el.

HIREK A NAGYVILÁGBÓL

BCU Cluj ANGLIA

Rudyard Kipling tv.: halála. Az angol szk.-ségnek és vele az egész világ szk.-ségének nagy gyásza van. Meghalt Rudyard Kipling, az utolsó idők legnagyobb angol költője, aki egész sor költeményében büszkén hangzottatta szk. voltát. Rudyard Kipling az az író, aki profán írásaiban is leggyakrabban emlékszik meg a sz.-ségről s akit a szk. szimbolumok és szertartások legnagyobb kifejezőjének lehet tekinteni az utolsó idők költészetében. Mint a brit imperializmus dalnoka, néha eltért a tiszta szk. elvektől, jobb pillanataiban azonban, mint az egész világra kiterjedő testvéri lánc énekese, mesteri kifejezést tudott adni ezeknek az elveknek is. Kipling 1886-ban látta meg először a világosságot Indiában, a lahorei „Hope an Perseverance” páholyban. Pár hét előtt egész Anglia nagy fénnel és szeretettel ünnepelte a költő hetvenedik születésnapját. Rövid

időre irá az Ö. K.-be költözött. Rudyard Kipling máltatására szk. szempontból e folyóirat hasábjain még vissza fogunk térni.

FRANCIAORSZÁG

A francia kamara tulnyomó többséggel vetette vissza a szk.-ség betiltására irányuló indítványt. A felfegyverzett nacionalista ligák betiltásáról folyó multhónapi vita folyamán a francia kamarában szélső jobboldalról indítványt tettek, hogy a betiltandó egyesületek közé, mint titkos egyesületet sorozzák be a szabadkőművességet is. Az indítvány ellen rögtön egész sor felszólalás hangzott el, köztük I. Schmidt képviselő, aki figyelmeztette a szk.-ség szélsőjobboldali ellenfeleit, hogy a francia uralkodók közül is többen szk.-sek voltak. Miután a belügyminiszter is erélyesen visszautasította az indítványt, a kamara többsége 417 szavazattal 104 ellenében elvetette azt.

GOROGORSZAG

A görög uralkodó szk. tv.: György görög király, kit a mult hónapokban a görög nép tulnyomó többsége népszavazással hivott vissza a trónjára, a szabadkőműves lánchoz tartozik. A mult évben még a londoni „Walwood 5143“ páholy főmestere volt. Trónja elfoglalása óta is rendkívül türelmes, megértő és szabadelvű magatartásával szintén hódol a szk. elveknek.

TÖRÖKORSZAG

A törökországi „Nagy Orient“ nagypáholy maga határozta el a feloszlását. A profán sajtó több ízben hírül adta, hogy a török kormány az ország területén feloszlaita a szabadkőművességet és lefoglaltatta a törökországi nagypáholy vagyonát. A hir, amint a *Bulletin de l'Association Maçonnique Internationale* jelenti, ebben a formában nem felel meg a valóságnak. A törökországi „Nagy Orient“ valóban megszűnt, de nem azért, mert törvénnyel szüntették meg a működését, hanem azért, mert a nagypáholy maga mondta ki a feloszlását. Vagyonát pedig a „Nagy Orient“ maga adományozta a „Népház“ nevű szociális intézménynek.

A feloszlás okáról a fentemlített genfi szk. folyóirat nem számol be részletesen, csak annyit említ meg, hogy az okot főleg a török szk.-ség belső viszályaiban kell keresni, melyek sokkal többet ártottak az intézménynek, mint parlamenti ellenfelei, akik a szk.-ség betiltását kívánó indítványukhoz nem tudtak többséget összehozni. A feloszlás kimondása a *Bulletin* szerint annál sajnálatosabb, mert 1908 óta, mióta Törökországba a szk.-séget bevezették, igen szép fejlődésnek indult.

CSEHSZLOVÁKIA

Orvoslánc. Egyik előbbi számunkban megemlékeztünk arról, hogy a

csehszlovákiai orvos szk. tvv.: között fölmerült az orvoslánc megalakításának terve. Azóta ez az orvoslánc meg is alakult és november 20 ikán Prágában ülést tartott. Az összejövetel munkáján szakkérdéseken kívül főleg általános közegészségügyi kérdések és az orvosi működés szociális kérdései kerültek megvitatás alá. Elhatározták még, hogy az orvoslánc keretében közös munkát is tartanak a többi testvérekkel, melyen az orvosi működés köréből olyan kérdéseket vesznek kalapács alá, amelyek általános szk.: érdekűek. Ugyanakkor fölmerült az a terv is, hogy szk. orvoskongresszust hívnak össze.

„Hid“-páholyok Csehszlovákiában. Prágában, Brünnben és Pozsonyban „Hid“ elnevezés alatt eddig négy páholy működött, melyek „Nagy Orient“ néven külön szervezetet alkottak. Most ezek a páholyok is csatlakoztak a csehszlovák nemzeti nagypáholyhoz. Mint-hogy ezekhez a páholyokhoz német és magyar tvv.: is tartoznak, a cseh nyelven kívül, a német és magyar nyelv használata is engedélyezve van bennük. A pozsonyi „Hid“-páholy nem tévesztendő össze az ugyanitt működő „Testvériség“ páhollyal, mely tisztán magyarnyelvű páholy.

Kiadóhivatali közlemények.

Akiknek a „Humanitas“-ra, vagy hirdetésre előfizetési hátralékok van, továbbra is Vikol Kálmán bankigazgató címére, Cluj, Banca Ardeleana utalják át, „Humanitas“ jelzéssel.

A kiadóhivatal profán címe további intézkedésig: Benkő Gábor, Cluj, Sfr. Bisericei Ort. Rom. 2/a.